

5 ביוני 2019

הנדון: סיכום ישיבת ועדת משנה משאבי טבע, חקלאות וסביבה (מינהלת היערכות לשינויי אקלים) – 11.4.19

משתתפים: תמר רביב, אמיר ארז, אנה טרכטנברוט, שרון רהב, אבנר פורשפן, יואב לוי, מיקי זיידא, מגי ברטן, אסתר בורנשטיין, מרק פרל, צפריר גרינהוט, גדעון טופורוב, ניסים קשת, אביב אייזנבנד, זוהר צפון, דוד פרגמנט

כללי:

תמר רביב – המשרד להגנת הסביבה:

הוצגו נציגי ועדת משנה: משאבי טבע, סביבה וחקלאות, ורקע לעבודת הוועדה. רוב הנושאים של הערכות לשינויי אקלים הם רב תכליתיים. המטרה היא לייצר פלטפורמה בה ירוכזו כל התכניות של כל המשרדים כדי שאפשר יהיה לשתף ידע.

אבנר פורשפן - שמ"ט: תרחישי ייחוס

1. תרחישי ייחוס: כיום ישנו מסמך "תרחישי ייחוס לאירועי מזג אוויר קיצוניים בישראל". אשר הוכן ב-2015 (רצ"ב קישור [לדף באתר](#)). השירות המטאורולוגי מכין מסמך תרחישי ייחוס עדכני, המטפל בטמפרטורה, מדדי יובש ובמשקעים. מסמך זה יוטמע בדוח הערכות לשינויי אקלים לממשלה.
2. כיום ברור שישנה התחממות. בנוגע למשקעים, המגמה אינה מובהקת. ניתן להסתמך כתרחישי ייחוס על אירועי מזג אוויר קיצוניים שקרו בארץ ב-100 שנה האחרונות ועל פיהם לבדוק הערכות ברמה הלאומית או לפי מגזרים. להבנתנו, אם כל משרד יידע לטפל באירועים בסדר גודל של האירועים הקיצוניים, הוא ערוך גם לאירועים העתידיים.
3. כל משרד מוזמן לבקש מהשמ"ט לייצר תרחישי ייחוס ספציפיים עם מדדים אקלימיים הרלוונטיים אליו.
4. תכניות להערכות לשינויי אקלים צריכות להיות משולבות ולכלול התייחסות לא רק להיבט האקלימי אלא גם להיבטים נוספים בהם צפוי שינוי משמעותי דוגמת: הגידול באוכלוסייה, הצפיפות (בעיר/בכבישים), השינויים בתכסית הקרקע (בטון ואספלט במקום חול/כורכר) ועוד ועוד.

תחום המים

1. רשות המים מעדכנת את תכניות האב למשק המים גם בהקשר היערכות לשינויי אקלים. הרשות עתידה להכין תכנית לניהול נגר.
2. התמ"א שעסקה בהחזרת מי נגר היא תמ"א 34 / ב / 4. התכנית קובעת הנחיות ברורות בנושא של ניהול נגר בכל שטח המדינה. התכנית לא תמיד יושמה.
3. תמ"א 1- תהליך של האחדה ותמצות של תכניות מתאר ארציות רבות ככל האפשר לתכנית מתאר ארצית אחת (התמ"א אושרה במועצה הארצית ביוני 2019. פרק המים בתמ"א 1 כולל התייחסות לנושא הנגר.
4. מנהל התכנון כותב בימים אלה מסמך מדיניות לניהול נגר עירוני. המסמך יכלול גם הנחיות אשר יחליפו בעתיד את נספח ב 6 בתמ"א 1, העוסק בהנחיות להכנת נספח נופי סביבתי וגם הוא יכלול הנחיות ביחס לכת שטח המדינה. אומנם עוסק בעיקר בשטחים העירוניים אך תהיה לו השלמה גם בשטחים שהינם מחוץ לערים (עבודה שתעשה בהמשך יחד עם משרד החקלאות)
5. פשטי הצפה- הנושא נדון במסגרת התכנית האסטרטגית לשטחים פתוחים של מינהל התכנון.
6. כיום אין ממשק בין ניהול נגר עירוני לבין נגר מחוץ לעיר – וזה בעצם נופל "בין הכסאות". **היום אין תיאום טוב בין הגורמים השונים העוסקים בנושא הניקוז.**
7. במשרד החקלאות עובדים על גישה אגנית משלבת של אגני היקוות שכוללת התייחסות להידרולוגיה, ניקוז, סביבה, אקולוגיה, קהילה ועוד (ערן אטינגר). **הוועדה תשמח להצגת העבודה.**
8. כיום חסר מודל לחיזוי שטפונות.
9. ישנו צורך בחיזוי משקעים המשפיעים על אגני היקוות כדי שרשות המים תוכל לעשות תחזית של ספיקות תכן.

10. מים לטבע - ישנה החלטת ממשלה ותקציב לשיקום 7 נחלים עיקריים. במסגרת זו ישוחררו מעיינות לנחלים או תצומצם שאיבת מי התהום כך שמפלסי מי התהום יעלו ומעיינות ישובו לזרום לנחלים. **הוועדה תשמח לקבל עדכון סטטוס מימשו החלטת הממשלה.**
11. כמות המים שמוחזרת לטבע מגולמת היום בכמויות המים של תכנית האב למשק המים.
12. בריכות חורף - קק"ל ערכה סקר ארצי להגנה ושיקום בריכות חורף בשטחי קק"ל. גם המשרד להגנת הסביבה עורך תכנית אב לשמירה על בריכות החורף במחוז דרום במסגרת פרויקט מתקציב קרן שטחים פתוחים. חיזוי המשקעים נדרש על מנת שהבריכות יוכלו להמשיך להתקיים. על מנהל התכנון לקחת בחשבון בתכניות של הרחבת ישובים את קיומן של בריכות חורף. **החקלאות משפיעה גם כן על קיומן של הבריכות. יש להעלות את המודעות בדבר חשיבותן האקולוגית של בריכות החורף כדי לשמרן. שמירה על קישוריות בין בריכות ללא קטיעה על ידי בינוי וחקלאות.**
13. מפלס הכנרת - כיום רשות המים מובילה פרויקט ל"מפלס מנוהל" במטרה לא לחצות את מפלס הקו האדום. זאת ל ידי בדיקת העברת מי התפלה לכנרת ו"הפיכת המוביל הארצי". היעד הוא לשמור את הכנרת המאגר חירום בלבד במידה ומערכות ההתפלה לא יתפקדו.
14. שיקום נחלים – חסרה תכנית לאומית לשיקום נחלים בדגש על שימור גדות הנחל והשבת מים לטבע. מוצע לקדם החלטת ממשלה.
15. החדרת מים - רשות המים שואפת לכך שפתרונות החדרה יהיו חלק מהיטל הפיתוח של שכונות חדשות אבל שהעלויות לא יושטו על תעריף המים.
16. נושא החדרת המים צריך להיות מטופל גם על ידי מנהל התכנון.

תחום מגוון ביולוגי

1. הבעיה העיקרית היא שקשה לחזות איך מגיבות מערכות אקולוגיות ומינים לשינויי אקלים ולכן גם החיזוי של עמידות המערכות הוא בעייתי. אחת המגמות הצפויות היא שינוי בתחומי התפוצה של בעלי חיים וצמחים ושינויים בדפוסי הנדידה של בעלי חיים. מגמה נוספת היא שינוי שינויים פנולוגיים. המשרד להגנת הסביבה מקדם תכנית לאומית לשמירה על המגוון הביולוגי. נושא שינוי האקלים והשפעותיו על המערכות האקולוגיות יקבל ביטוי בתכנית.
2. מסדרונות אקולוגיים - המשרד להגנת הסביבה, רטי"ג ומנהל התכנון מקדמים את הנושא של הסדרת המסדרונות, הפחתת קיטוע וקישוריות כחלק מחיזוק המערכות האקולוגיות. גחלק מהמועצות האזוריות הטמיעו את המסדרונות בתכניות האב לשטחים פתוחים או בתכניות הכוללניות. **זהו אחד הנושאים החשובים שיש לטפל בהם במסגרת הגברת העמידות של המערכות האקולוגיות. חשיבות שמירה על המסדרונות מתגברת נוכח שינויי אקלים. נדרשת עוד פעילות רבה כולל הטמעה במערכות התכנון, פרויקטים לביצוע ומחקר.**
3. יש להגדיר את משטר הזרימה בנחלים כדי לשמור על המגוון הביולוגי. היחס בין מצב האוגר לעומת השפייה בנחלים לא מוגדר.
4. מינים פולשים - טיפול היום הוא מאד חלקי ומניעת החדירה היא בעיקר על ידי משרד החקלאות וממוקדת במזיקים פוטנציאליים לחקלאות. יש פער גדול בתחום של מניעת חדירה של מינים הפוגעים באדם ובסביבה. **יש לקדם חקיקה בנושא כניסות לארץ לקדם מדיניות לגבי מה שכבר נמצא היום בארץ. חשוב כי באישור יבוא מכוון של מינים זרים הערכות הסיכון ייקחו בחשבון את השינויים בסיכון נוכח שינויי האקלים.**
5. בנק הגנים – נמצא במשרד החקלאות, לשמור על אבות לצמחים בשימוש האדם ומינים נדירים בישראל. יש צורך להמשיך לתמוך, כולל שמירה על זנים בעלי עמידות ייחודיות לשינויי אקלים.
6. אזורי חיץ למניעת שריפות – יש טיטוט תקנות, שלא קודמו. אין מדיניות ותקציב מוסדר לנושא ורשויות מקומיות לא מוכנות לשאת בנטל. **חייבים לטפל בכך בוועדה.**
7. טבע עירוני – הנושא מקודם על ידי המשרד להגנת הסביבה במסגרת סקרי טבע עירוני. אקולוגיים עירוניים וסקרי טבע מקדמים פיתוח אתרי טבע. לטבע העירוני חשיבות גם ברמה של היערכות לשינויי אקלים. גם משרד החקלאות פועל לבניית יכולות מקצועיות וקידום מקצועי של נושא זה ברשויות המקומיות.
8. ייעור עירוני - בקק"ל התקבלה החלטה לגדל שתילים עבור שצפים ופארקים בתוך הערים.

תחום החקלאות

1. משרד החקלאות מבצע כיום עבודה משותפת עם השירות המטאורולוגי של ניתוח מגמות עבר ותחזיות עתיד למספר רב של מדדים אקלימיים חקלאיים ב-11 אזורים אקלימיים שונים. עבודה זה תאפשר ניתוח מבוסס נתונים והערכת סיכונים לגבי ההשלכות הצפויות של שינויי האקלים בחקלאות, והובלת מדיניות בהתאם להערכת הסיכונים הקשורים לשינויי אקלים.
2. משרד החקלאות ימשיך לקדם פעולות השוטפות בנושא ממשקים מותאמים לשינויי האקלים בענפי הצומח והחי, שימור משאבי המים, הקרקע והסביבה, ניהול אינטגרטיבי של נגר וניקוז, שמירה על המגוון הגנטי והמגוון הביולוגי בשטחים חקלאיים, התמודדות עם התגברות האתגרים בתחום הגנת-הצומח ובתחום הווטרינרי כתוצאה ממזיקים וגורמי מחלה קיימים וחדשים וכתוצאה ממינים פולשים בחקלאות.
3. כמו כן, המשך קידום מחקר ופיתוח לבניית חוסנם והתאמתם של ענפי החקלאות והייצור החקלאי אל מול שינויי האקלים.
4. בנוסף, המשרד ממשיך לבחון התאמת ניהול היער בישראל לשינויי אקלים ואירועי קיצון צפויים.
5. לפי משרד החקלאות, שימוש בקולחין כמו גם ייעול השימוש במים בחקלאות, הגדילו את החוסן (resilience) של חקלאות ישראל ויכולת עמידתה בפני שינויי אקלים.

סיכום וצעדי המשך

1. בישיבה נעשה מיפוי כללי של בתחומים הבאים הרלוונטיים להמלצות החלטת הממשלה להיערכות לשינויי אקלים בתחומי: מים, מגוון ביולוגי וחקלאות
2. חלק גדול של מהנושאים בהחלטת הממשלה מקבלים מענה חלקי או עתידי.
3. יש למפות את החסמים העיקריים ולהציגם בדיון הבא **(סומנו בצהוב)**.
4. לאחר מכן ניתן לגבש רשימת המלצות / פרויקטים קונקרטיים לעבודה, במטרה לפתור חסמים ולייצר תיעודים
5. יצירת שיתופי פעולה בין גופים – שמ"ט ורשות המים, שמ"ט ומשרד החקלאות ועוד
6. יש צורך להטמיע התייחסות גם לשינויי אקלים במסגרת הכנת התכניות השונות מקודמות על ידי רשות המים, משרד הבריאות, רשות המים, המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות, רט"ג, קק"ל ועוד. ההטמעה בתכנית תייצר פלטפורמה מקצועית להיערכות לשנים הבאות.

רשמה:

תמר רביב

ראש אגף מגוון ביולוגי ושטחים פתוחים

העתקים: תמר רביב - מרכזת הועדה

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה

אשכול משאבי טבע | אגף מגוון ביולוגי ושטחים פתוחים

המשרד להגנת הסביבה

כנפי נשרים 5, ת.ד. 34033 ירושלים 91340 | טל': 02-6495846/8 | פקס: 02-6495893